

SYTUACJA KOBIET NA PODKARPACKIM RYNKU PRACY

I. WSTĘP

Płeć należy do głównych cech statystycznych różnicujących badaną populację. Z zagadnień polityki społecznej i rynku pracy powstaje wiele opracowań i refleksji empirycznej, gdzie ich autorzy starają się poszukiwać pewnych prawidłowości w zależności od tzw. zmiennych niezależnych, do których zaliczamy różnicowanie się danych ilościowych dotyczących danej zbiorowości ze względu na uprzednio zdefiniowane cechy statystyczne. Jak wynika z danych Powiatowych Urzędów Pracy w znacznej większości analizowanych okresów tj. w 13 na 14 stanów na ostatni dzień miesiąca sprawozdawczego odnotowywano wyższy jak 50,0 % ogółu bezrobotnych poziom bezrobocia rejestrowanego w grupie bezrobotnych kobiet. Udział bezrobotnych kobiet zarejestrowanych w PUP w podziale na płeć stanowił od 0,1 do 7,9 % więcej niż ½ ogólnego poziomu bezrobocia rejestrowanego według stanu na dzień 31. grudnia w przedziale poszczególnych lat (dane zawarte na wykresie nr 1).¹

O trudnej sytuacji bezrobotnych kobiet na rynku pracy świadczy również wysoki poziom stopy bezrobocia w tej grupie, a jednocześnie niższy niż dla mężczyzn współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia. Powyższe wskaźniki rynku pracy tj. współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia wynikają z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, które jest realizowane w okresach kwartalnych przez Główny Urząd Statystyczny w Warszawie.²

Zamiana negatywnych tendencji mogąca w większym stopniu doprowadzić do wyrównania szans na rynku pracy może nastąpić w dłuższym okresie czasu. Do głównych determinantów tego stanu rzeczy dla analizowanej zbiorowości można zaliczyć uwarunkowania związane z kondycją i strukturą gospodarki w województwie, w tym również szereg działań podejmowanych przez partnerów rynku pracy, mających wpływ na procesy zachodzące w gospodarce regionu. Z powyżej wymienionych zagadnień i dotyczących tej tematyki wskaźników określających stopień rozwoju społeczno – gospodarczego, znaczny wpływ na sytuację kobiet na rynku pracy ma ilość i jakość firm funkcjonujących w regionie.

¹ Analizowany zakres dotyczył lat od 2001 do 2014 roku.

² Źródło: GUS w Warszawie „Kobiety i mężczyźni na rynku pracy”, Warszawa 2014 r. Opracowanie merytoryczne Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy.

Nie bez znaczenia jest również kontynuacja wielu istotnych procesów prowadzących do osiągnięcia standardów krajów tzw. „starej unii” /UE-15/ tj. regionów o znacznym stopniu industrializacji i urbanizacji. Rozwój gospodarczy w krajach UE-15 był pozytywnie skorelowany z niskim poziomem bezrobocia /zarówno dla kobiet jak i mężczyzn/ i szybszym rozwojem regionalnym odnotowanym w niektórych krajach Europy Zachodniej. Aktualnie jednym z podstawowych celów polityki UE jest wyrównanie wskaźników dotyczących stopnia rozwoju w sferze gospodarczej i społecznej projektowanym nie tylko na obszarach, które już aktualnie posiadają znaczny stopień rozwoju infrastruktury i zasobów ludzkich.³

Informacje o sytuacji kobiet na rynku pracy w województwie podkarpackim opracowano na podstawie danych statystycznych zawartych w sprawozdawczości rynku pracy /MPiPS-01/ jak również załączników do sprawozdania o rynku pracy charakteryzujących strukturę bezrobotnych kobiet zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy według określonych cech społeczno – demograficznych /wieku, wykształcenia, stażu pracy i czasu pozostawania bez zatrudnienia/ oraz wedle klasyfikacji zawodów i specjalności stosowanej w badaniach rynku pracy, stanowiącej pewne źródło informacji na temat struktury zawodowej bezrobotnych.

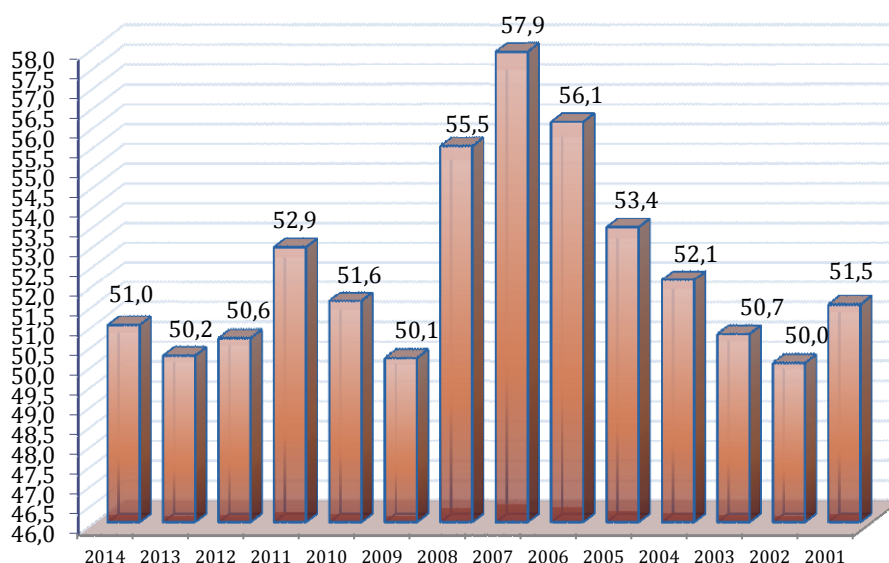
II. BEZROBOTNE KOBIETY A OSOBY BĘDĄCE W SZCZEGÓLNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY

Według stanu na koniec grudnia 2014 r. w województwie podkarpackim zarejestrowanych było 70 305 bezrobotnych kobiet, które stanowiły 51,0 % tj. ponad ½ ogólnej liczby bezrobotnych. W porównaniu do udziału procentowego z końca grudnia 2013 roku (50,2 %) odsetek bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się o 0,8 pkt. proc.⁴

³ Warto nadmienić, że wiele korzystnych zjawisk i tendencji końca ostatniej dekady XX wieku spowolniło swój proces w wyniku pojawiających się trudności niektórych krajów należących do strefy euro, spowodowanych zbyt wysokim poziomem zadłużenia wewnętrznego, zakłóceniami w pozyskaniu nowych rynków zbytu, a także postępującym rozwarstwieniem między znacznym oprocentowaniem zobowiązań finansowych w tym kredytów dla osób fizycznych i niskimi odsetkami od lokat bankowych /dotyczy rynku międzybankowego i podmiotów zewnętrznych/. Prowadzi to pośrednio do wzrostu długu publicznego. Skutki tych przekształceń odczuwalne są również i w Polsce, jako kraju członkowskim Unii Europejskiej, kandydującym do *eurozone* i pełnej wymienialności towarowo – pieniężnej z krajami strefy euro. Powyższe ograniczenia rozwoju gospodarki globalnej wpływają pośrednio na regionalny rynek pracy, warunkując dostępność miejsc zatrudnienia i innej pracy zarobkowej, poziom bezrobocia, również wśród bezrobotnych kobiet – grupie pozostającej w trudniejszej sytuacji społeczno – zawodowej na lokalnym rynku pracy.

⁴ Procentowy udział dotyczy ogólnej liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie podkarpackim. Zakres osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy zawarty w niniejszym opracowaniu zawiera pewne subpopulacje osób bezrobotnych, które można wyodrębnić ze względu na podobną

WYKRES 1. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH KOBIET W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH W LATACH 2001 - 2014 r.

Źródło: Sprawozdania MPiPS-01 o rynku pracy, za okres analizowanych lat.

W porównaniu do stanu na dzień 31. grudnia 2013 roku – 77 415 bezrobotnych kobiet odnotowano spadek w okresie 2014 roku o 7 110 kobiet, co stanowiło przyjmując stan na koniec grudnia 2013 r. za 100,0 % również spadek o 9,2 %.

TABELA 1. PODSTAWOWE DANE DOTYCZĄCE SYTUACJI KOBIET NA RYNKU PRACY. BADANIE AKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ LUDNOŚCI, III KWARTAŁ 2014 r. /w tys., w proc./

Płeć	Ogółem	Kobiety	% ⁵	Mężczyźni	%
Kategorie badania aktywności ekonomicznej					
1	2	3	4	5	6
Ludność ogółem [w tys.]	1 649	851	51,6%	799	48,5%
Aktywni zawodowo [w tys.]	897	390	43,5%	507	56,5%
W tym: Pracujący [w tys.]	791	342	43,2%	449	56,8%
Bezrobotni [w tys.]	106	48	45,3%	58	54,7%
Bierni zawodowo [w tys.]	752	461	61,3%	291	38,7%
Wskaźniki wynikające z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności					
Współczynnik aktywności zawodowej [w %]*	54,4	—	45,8	—	63,5
Wskaźnik zatrudnienia [w %]*	48,0	—	40,2	—	56,2

sytuację na rynku pracy i obowiązującą statystykę publiczną dotyczącą możliwości wygenerowania danych w tym zakresie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

⁵ Zarówno wartości procentowe jak liczbowe mogą nie sumować się do ogółem. Dane powstały w wyniku realizacji BAEL.

Stopa bezrobocia wg BAEL [w %]*	11,8	—	12,3	—	11,4
---------------------------------	------	---	------	---	------

Źródło: Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Aktywności ekonomiczna ludności w województwie podkarpackim III kwartał 2014 r. opracowania sygnalne, Grudzień 2014 rok, s.1-4.

*Zamieszczone wskaźniki pozwalają określić sytuację badanych grup na rynku pracy i poprzez zastosowanie tej samej metody badań pozwalają na porównania w szerszym aspekcie czasowym.

Warto również przytoczyć kilka danych liczbowych na temat struktury według czasu pozostawania bez pracy, wieku, wykształcenia i stażu pracy odnotowanych w grupie bezrobotnych kobiet.⁶

Według stanu na 31. 12. 2014 r. bezrobotne kobiety stanowiły dominantę w najdłuższym okresie czasu pozostawania bez pracy tj. powyżej 24 miesięcy (32,1 % w grupie kobiet oraz 58,3 % w stosunku do ogółu bezrobotnych w tej kategorii statystycznej). Czas pozostawania bez pracy powyżej 24 miesięcy był związany z wydłużającym się okresem oczekiwania na zatrudnienie. Mężczyźni stanowili przewagę w następujących przedziałach: do 1 miesiąca (60,2 % ogółu osób bezrobotnych w tej kategorii statystycznej), od 1 do 3 miesięcy (54,2 %) i od 6 do 12 (50,8 %). W przedziale powyżej 24 miesięcy mężczyźni stanowili 41,7 % w stosunku do ogółu bezrobotnych w tej kategorii statystycznej w porównaniu do 58,3 % kobiet.⁷ Od 6 do 12 miesięcy bezrobotni mężczyźni to również mniejszość (49,2 % do 50,8 % dla kobiet). Dłuższy czas pozostawania bez pracy związany był z grupą bezrobotnych kobiet. Bezrobotni mężczyźni w krótszych przedziałach czasu pozostają w rejestrach powiatowych urzędów pracy.

Rozkład według wieku prezentuje również znaczny udział bezrobotnych kobiet wśród osób młodych, pozostających bez zatrudnienia. Spośród zarejestrowanych kobiet w urzędach pracy na koniec grudnia 2014 r. najliczniejszymi rocznikami były następujące grupy wiekowe ujęte w przedziałach wieku:

- od 25 do 34 lat (33,9 %),
- od 35 do 44 lat (23,0 %)
- od 18 do 24 lat (18,6 %).⁸

Najbardziej liczny przedział osób bezrobotnych to wiek od 25 do 34 lat zarówno w grupie kobiet jak i mężczyzn. Rozpatrując selektywnie ten przedział wiekowy

⁶ Dane wynikają ze statystyk powiatowych urzędów pracy realizowanych w ramach statystyki publicznej.

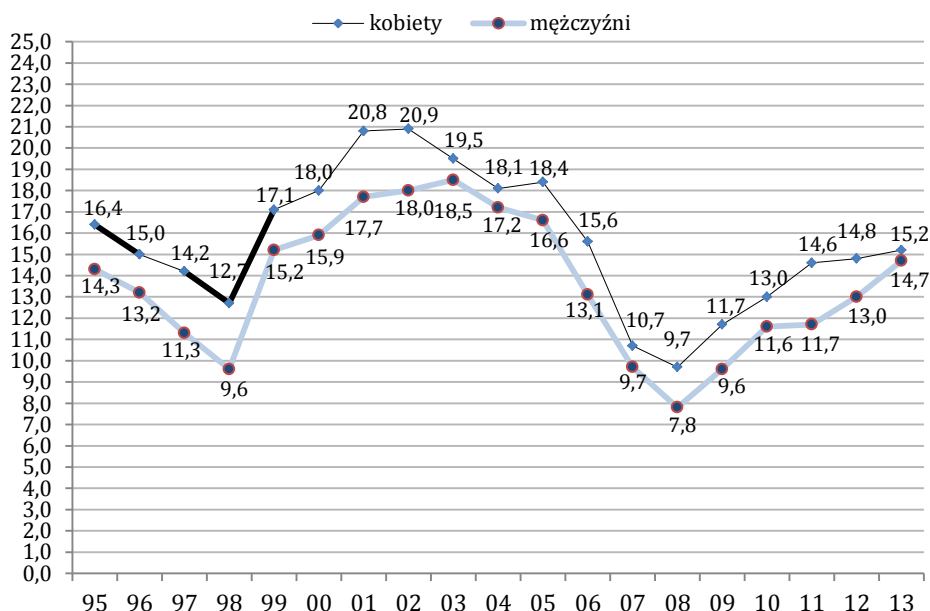
⁷ Analizując poszczególne przedziały osób bezrobotnych w podziale na płeć, gdzie za 100,0 % przyjęto ogólną liczbę bezrobotnych dla danej kategorii statystycznej. Bezrobotne kobiety wg czasu pozostawania bez pracy stanowiły również powyżej ½ w przedziale od 3 do 6 miesięcy (51,7 %).

⁸ Odsetki zostały obliczone w stosunku do ogólnej liczby bezrobotnych kobiet. Prezentują więc rozkład wg wieku w grupie kobiet, który dotyczy przedziału największego i odpowiedniego uszeregowania pozostałych przedziałów, n = 70 305 = 100% za stanem na 31.12.2014 r.

mężczyźni stanowili 42,9 %, a kobiety 57,1 % tj. ponad ½ ogółu bezrobocia osób młodych w tej grupie. Drugą pod względem wielkości udziałów procentowych była grupa od 35 do 44 lat, gdzie kobiety stanowiły większość osób bezrobotnych w tym wieku tj. 55,6 % ogółu bezrobotnych.⁹ Wśród bezrobotnych od 18 do 24 lat kobiety stanowiły 49,1 % ogółu bezrobotnych w tym przedziale wiekowym. W stosunku do bezrobotnych ogółem w dwóch najbardziej kumulatywnych przedziałach wieku tj. 25–34 i 35–44 lat kobiety stanowiły więcej niż ½ bezrobotnych.¹⁰

Porównując wiek i płeć w strukturze osób bezrobotnych zauważymy, iż bezrobocie jako problem społeczny dotyczy w większym stopniu kobiet w wieku produkcyjnym niż mężczyzn w wieku związanym z największą aktywnością zawodową.

WYKRES 2. STOPA BEZROBOCIA W WIEKU PRODUKCYJNYM I WG PŁCI
DANE WG BAEL, 1995 - 2013 r.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Warszawie, Bank Danych Lokalnych, stopa bezrobocia BAEL wg wieku produkcyjnego i płci, dane średnioroczne, BDL Warszawa 2015 r.

Stopa bezrobocia dla wieku produkcyjnego jest to procentowy udział liczby bezrobotnych w wieku produkcyjnym w liczbie aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym, wyróżnionych ze względu na dwie zmienne: płeć i zdefiniowany przedział wieku.

Wiek produkcyjny jest to wiek największej zdolności do pracy i obejmuje mężczyzn w wieku 18-64 lat oraz kobiety w wieku 18-59 lat.

Dane dotyczą województwa podkarpackiego w podziale na płeć.

W starszym wieku w strukturze bezrobocia rejestrowanego spada udział bezrobotnych kobiet w większym stopniu niż mężczyzn. Najmniejszy odsetek kobiet

⁹ Dla porównania mężczyźni od 35 do 44 lat stanowili 44,4 % ogółu bezrobotnych w tej grupie tj. n ogółem 35–44 lat = 29 108 = 100%.

¹⁰ Odsetki zostały obliczone w stosunku do liczby bezrobotnych ogółem w danej grupie wiekowej według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. n ogółem 18 do 24 lat = 26 570 = 100 %, n ogółem 25 do 34 lat = 41 704 = 100 %, n ogółem 35 do 44 lat = 29 108 = 100 %.

odnotowano w wieku 60 i więcej lat tj. 7,6 %, gdzie w tej kategorii statystycznej przeważają bezrobotni mężczyźni stanowiący 92,4 % w stosunku do ogółu bezrobotnych w tym przedziale wiekowym.¹¹

Trudności w znalezieniu przez kobiety zatrudnienia nie eliminował również wyższy poziom wykształcenia odnotowany w grupie bezrobotnych kobiet. Porównując wykształcenie bezrobotnych kobiet i mężczyzn zauważymy, iż kobiety są lepiej wykształcone. Warto zaznaczyć, że stanowią one przewagę wśród osób z wykształceniem wyższym (69,2%), średnim ogólnokształcącym (63,8%) jak również policealnym i średnim zawodowym (58,1%). Mężczyźni częściej legitymowali się wykształceniem gimnazjalnym i niższym (62,7%) oraz zasadniczym zawodowym (58,7%). Szczegółowe dane o osobach bezrobotnych według wykształcenia zawiera tabela 2.

TABELA 2. PŁEĆ A WYKSZTAŁCENIE BEZROBOTNYCH. STAN NA 31. 12. 2014 r.

Wykształcenie \ Płeć	Wyższe	Policealne i średnie zawodowe	Średnie ogólnie – kształcące	Zasadnicze – zawodowe	Gimnazjalne i poniżej	Ogółem
Płeć	19 134*	35 164*	14 213*	41 493*	27 928*	137 932*
Kobiety	69,2	58,1	63,8	41,3	37,3	51,0
Mężczyźni	30,8	41,9	36,2	58,7	62,7	49,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Liczba osób w danej kategorii statystycznej. Źródło: Sprawozdanie o rynku pracy MPiPS-01 załącznik 1 „Bezrobotni oraz poszukujący pracy według czasu pozostawania bez pracy, wieku, poziomu wykształcenia i stażu pracy”.

Rozkład osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy prezentuje poniższe zestawienie. Poszczególne udziały osób bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy zamieszczono według stanu na koniec grudnia 2014 roku.

TABELA 3. BEZROBOTNI W SZCZEGÓLNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY.
STAN NA 31 grudnia 2014 ROKU

WYSZCZEGÓLNIENIE	LICZBA BEZROBOTNYCH OGÓŁEM	%*	KOBIETY	%**	MĘŻCZYŻNI	%**
1	2	3	4	5	6	7
Bezrobotni do 25 roku życia	26 570	19,3	13 047	9,5	13 523	9,8
Długotrwale bezrobotni	84 843	61,5	45 830	33,2	39 013	28,3
Kobiety, które nie podjęły	---	---	18 524	26,3	---	---

¹¹ Za 100,0 % przyjmujemy w tym akapicie ogólną liczbę bezrobotnych w grupie wieku 60 lat i więcej.

zatrudnienia po urodzeniu dziecka ¹²						
Bezrobotni powyżej 50 roku życia	28 442	20,6	11 038	8,0	17 404	12,6
Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych	35 848	26,0	17 739	12,9	18 109	13,1
Bezrobotni bez doświadczenia Zawodowego	39 906	28,9	22 582	16,4	17 324	12,6
Bezrobotni bez wykształcenia średniego	69 421	50,3	27 562	20,0	41 859	30,3
Bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 r. życia	7 838	5,7	6 477	4,7	1 361	1,0
Bezrobotni, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia	1 877	1,4	69	0,05	1 808	1,3
Bezrobotni niepełnosprawni	6 445	4,7	3 052	2,2	3 393	2,5
Bezrobotni po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego	412	0,30	305	0,22	107	0,08

Źródło: Sprawozdanie o rynku pracy MPiPS-01 za grudzień 2014 r.

*Dane dotyczące udziału ogółu osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy wyliczone zostały w stosunku do ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych.

**Dane dotyczące udziału bezrobotnych kobiet oraz mężczyzn będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy zostały również obliczone w stosunku do ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych.

W tabeli nr 3 zamieszczono zestawienie osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Warto wspomnieć o tym, iż w świetle nowych rozwiązań ustawowych, w zakresie bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy /art. 49/ ustawodawca poszerzył zakres osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy o grupę bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz zmienił grupę osób bezrobotnych do 25 roku życia na bezrobotnych do 30 roku życia /pozostawiając w statystyce rynku pracy również kategorię bezrobotnych do 25 roku życia/. Zakres bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 7 roku życia został zmieniony na bezrobotnych, którzy posiadają co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia. ¹³

¹² W przypadku tej grupy bezrobotnych odsetki zostały zaprezentowane w stosunku do ogólnej liczby bezrobotnych kobiet zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w województwie podkarpackim, która to liczba stanowi całą grupę odniesienia bezrobocia rejestrowanego (N=70 305=100%). We wszystkich pozostałych grupach bezrobotnych n_{1,2,3...}, N=137 932=100%. Bezrobotne kobiety – 50,1 % to w przybliżeniu ponad ½ ogólnej liczby bezrobotnych zarejestrowanych w statystykach powiatowych urzędów pracy.

¹³ Dz.U.2014 poz. 598, Źródło: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20140000598>. Ustawodawca zdefiniował nową grupę osób bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy tj. bezrobotnych wychowujących co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia. Zakres pozostałych trzech grup będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy pozostał bez zmian, co dotyczyło następujących: bezrobotnych długotrwale, bezrobotnych powyżej 50 roku życia i bezrobotnych niepełnosprawnych. Ustawodawca zrezygnował z uznania grupy wcześniej wymienionej jako będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy tj. osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych. Aktualnie w świetle nowych unormowań prawnych grupa ta nie jest uznawana jako posiadająca szczególny status na rynku pracy, czyli sam fakt braku kwalifikacji zawodowych lub doświadczenia zawodowego nie jest wystarczający do uzyskania statusu osoby będącej w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Obniżenie wieku opieki nad dzieckiem nastąpiło wobec zjawiska akceleracji i odpowiedniej zmiany w systemie kształcenia.

III. BEZROBOTNE KOBIETY W STATYSTYKACH PUP

W końcu grudnia 2014 r. liczba bezrobotnych kobiet dla województwa podkarpackiego wynosiła 70 305 osób i była niższa od liczby odnotowanej wg stanu na 31 grudnia 2013 r. /77 415/ o 7 110 bezrobotnych.

Najwyższą liczbę bezrobotnych kobiet odnotowano w powiatach: jasielskim (4 633), rzeszowskim (4 581), jarosławskim (4 457), mieście na prawach powiatu – Rzeszowie (4 417), dębickim (4 152), mieleckim (3 834) i brzozowskim (3 546).

TABELA 4 BEZROBOTNE KOBIETY WG POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM.
STAN NA 31 GRUDNIA 2014 r.

Powiatowe Urzędy Pracy w województwie podkarpackim	bezrobotni ogółem	w tym: bezrobotne kobiety ogółem	w %	z kol.3	w % /kol.5 : kol.3/
				w tym: długotrwale bezrobotne	
1	2	3	4	5	6
BIESZCZADZKI	1 874	958	51,1	422	44,1
BRZOWSKI	6 700	3 546	52,9	2 143	60,4
DĘBICKI	7 443	4 152	55,8	2 035	49,0
JAROSŁAWSKI	9 220	4 457	48,3	2 448	54,9
JASIELSKI	8 504	4 633	54,5	2 454	53,0
KOLBUSZOWSKI	3 652	1 771	48,5	924	52,2
KROŚNIEŃSKI	5 994	3 174	53,0	1 345	42,4
LESKI	2 668	1 245	46,7	543	43,6
LEŻAJSKI	5 315	2 556	48,1	1 197	46,8
LUBACZOWSKI	3 925	1 773	45,2	578	32,6
ŁAŃCUCKI	5 800	2 709	46,7	1 326	48,9
MIELECKI	7 325	3 834	52,3	1 632	42,6
NIŻAŃSKI	5 477	2 751	50,2	1 396	50,7
PRZEMYSKI	5 470	2 627	48,0	1 456	55,4
PRZEWORSKI	5 971	3 091	51,8	1 430	46,3
ROPCZYCKO-SĘDZISZOWSKI	5 431	2 864	52,7	1 425	49,8
RZESZOWSKI	9 421	4 581	48,6	2 070	45,2
SANOCKI	5 228	2 690	51,5	1 252	46,5
STAŁOWOWOLSKI	5 460	2 923	53,5	1 390	47,6
STRZYŻOWSKI	5 869	3 057	52,1	1 755	57,4
TARNOBRZESKI	2 892	1 555	53,8	692	44,5
KROSNO	2 123	1 125	53,0	483	42,9
PRZEMYŚL	4 706	2 415	51,3	1 376	57,0
RZESZÓW	8 715	4 417	50,7	2 001	45,3
TARNOBRZEG	2 749	1 401	51,0	567	40,5
RAZEM	137 932	70 305	51,0	34 340	48,8

 Kolorem szarym oznaczono miasta na prawach powiatów.

Najniższą liczbę bezrobotnych kobiet odnotowano w następujących powiatach: bieszczadzkim (958), m. Krośnie (1 125), leskim (1 245), m. Tarnobrzegu (1 401), powiecie tarnobrzeskim (1 555), kolbuszowskim (1 771), lubaczowskim (1 773), m. Przemyślu (2 415), leżajskim (2 556), przemyskim (2 627) i sanockim (2 690).

IV. AKTYWNE FORMY PROMOCJI ZATRUDNIENIA W GRUPIE BEZROBOTNYCH KOBIET

Bez względu na płeć osób bezrobotnych przewidziane zostało szereg form wsparcia, z których mogą korzystać bezrobotne kobiety.¹⁴ W poniższym zestawieniu zostały zaprezentowane poszczególne formy aktywne w okresie 2013 r. Zestawienie dotyczy województwa podkarpackiego.

TABELA 5. AKTYWNE FORMY PROMOCJI ZATRUDNIENIA W GRUPIE OSÓB BEZROBOTNYCH W PODZIALE NA PŁEĆ. DANE ZA 2013 ROK

Formy aktywizacji a/ ogółem, b/ kobiety, c/ mężczyźni.	Osoby, które ukończyły daną formę aktywizacji **	Osoby, które podjęły pracę po ukończeniu danej formy aktywizacji /w okresie do 3 miesięcy po ukończeniu/**	Efektywność kol. 3:2
1	2	3	4
Szkolenia			
a/	5 527	2 570	46,5
b/	1 856	730	39,3
c/	3 671	1 840	50,1
Staże			
a/	16 653	10 967	65,9
b/	11 385	7 346	64,5
c/	5 268	3 621	68,7
Przygotowanie zawodowe dorosłych			
a/	28	8	28,6
b/	17	5	29,4
c/	11	3	27,3
Prace			

¹⁴ Warto zaznaczyć, że kobiety w świetle nowych rozwiązań legislacyjnych /nowelizacja z dnia 27 maja 2014 r./ nie są grupą będącą z samej definicji w szczególnej sytuacji na rynku pracy /art. 49/. W ramach ustawowych form pomocy realizowanych przez powiatowe urzędy pracy bezrobotne kobiety korzystają z aktywnych form promocji zatrudnienia na takich samych zasadach jak inne grupy osób bezrobotnych, niewymienione przez ustawodawcę jako pozostające w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Korzystniejsza jest pomoc oferowana w ramach projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, które są dostosowane do pobudzenia aktywności ekonomicznej w grupie kobiet pozostających bez stałego lub czasowego zatrudnienia.

interwencyjne			
a/	3 296	2 538	77,0
b/	1 959	1 538	78,5
c/	1 337	1 000	74,8
Roboty publiczne			
a/	1 666	876	52,6
b/	700	390	55,7
c/	966	486	50,3
Prace społecznie użyteczne			
a/	1 417	321	22,7
b/	761	194	25,5
c/	656	127	19,4
Usługi poradnictwa indywidualnego *			
a/	30 000	9 323	31,1
b/	15 316	4 746	31,0
c/	14 684	4 577	31,2
Kluby pracy ¹⁵			
a/	1 345	210	15,6
b/	1 129	162	14,3
c/	216	48	22,2
Zajęcia aktywizacyjne			
a/	8 793	1 645	18,7
b/	5 163	932	18,1
c/	3 630	713	19,6

* Efektywność obliczona w stosunku do ogółu osób bezrobotnych, które skorzystały z poradnictwa indywidualnego.

** Dane z kategorii a/ tj. ogółem dotyczą grupy bezrobotnych zgodnie z uszczegółowieniem zawartym w tzw. główce tabeli. Dane w grupach b/ i c/ dotyczą osób bezrobotnych w podziale na płeć.

Aktywizacja bezrobotnych kobiet dotyczyła następujących głównych form promocji zatrudnienia realizowanych przez poszczególne powiatowe urzędy pracy w okresie 2013 r. w województwie podkarpackim :

- prace interwencyjne – zatrudniono 1 538 z aktywizowanych 1 959 bezrobotnych kobiet,
- staże – zatrudniono 7 346 bezrobotnych z 11 385 bezrobotnych kobiet, które to rozpoczęły analizowaną formę aktywizacji,

¹⁵ Dane dotyczące klubów pracy obejmują okres od 1 stycznia 2012 r. do 31 grudnia 2012 r. i od 1 stycznia 2013 r. do 31 grudnia 2013 r. Ustawa z dnia 14 marca 2014 roku o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw obowiązuje od dnia 27 maja 2014 r. W terminie jej obowiązywania należy uwzględnić następujące przesłanki: Art. 1 pkt 9 lit. b i d oraz pkt 40, 45–47, 49 i 50 wchodzi w życie z dniem 1 lipca 2014 r.; 2) art. 1: a) pkt 6 lit. b w zakresie art. 9 ust. 2d pkt 3, b) pkt 9 lit. a tiret pierwsze, c) pkt 29 w zakresie art. 36a ust. 4 pkt 1 w odniesieniu do Ochotniczych Hufców Pracy i art. 36d ust. 2 pkt 3 lit. b, d) pkt 78 w zakresie art. 106a ust. 5 pkt 1, e) pkt 81 lit. a w zakresie art. 109 ust. 2c, f) pkt 81 lit. c - wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2015 r.; 3) art. 7 pkt 2, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2015 r. Źródło: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20140000598>.

- roboty publiczne – zatrudniono 390 z 700 aktywizowanych bezrobotnych kobiet, które to ukończyły opisywaną aktywną formę promocji zatrudnienia,
- szkolenia - zatrudniono 730 bezrobotnych kobiet z aktywizowanych 1 856 bezrobotnych kobiet, które ukończyły szkolenie lub przekwalifikowanie.

Z powodu przyznania dotacji na podjęcie działalności gospodarczej na rachunek własny w okresie 2013 r. wyłączono z ewidencji 1 108 bezrobotnych kobiet (w 2012 r. – 982 kobiety, tj. w okresie 2013 r. w porównaniu do 2012 r. odnotowano wzrost o 126 osób). W związku z udzieleniem pracodawcy refundacji kosztów zatrudnienia bezrobotnego, czyli wydatków związanych z utworzeniem nowego stanowiska pracy, rejestry osób bezrobotnych opuściło łącznie w okresie 2013 r. 1 209 bezrobotnych kobiet (w 2012 r. – 1 234 i odnotowano spadek w porównaniu do 2012 roku o 25 skierowanych bezrobotnych kobiet na wspomnianą formę aktywizacji).¹⁶

V. NAJSKUTECZNIEJSZE FORMY WSPARCIA W ZAKRESIE EFEKTYWNOŚCI ZATRUDNIENIOWEJ

W okresie 2013 r. najskuteczniejszymi formami wsparcia i aktywizacji zawodowej okazały się być w grupie bezrobotnych kobiet:

- prace interwencyjne – najwyższa efektywność zatrudnieniowa /w zakresie ustawowych aktywnych form/ na poziomie 78,5 %,
- Staże – 64,5 %,
- Roboty publiczne – 55,7 %.¹⁷

TABELA 6. AKTYWNE FORMY PROMOCJI ZATRUDNIENIA W PODZIALE NA PŁEĆ.
PORÓWNANIE 2012 – 2013.

Formy aktywizacji osób bezrobotnych	Efektywność zatrudnieniowa w okresie 2012 r. *	Efektywność zatrudnieniowa w okresie 2013 r. *	wzrost/ lub spadek *
a/ ogółem,			
b/ kobiety,			
c/ mężczyźni.			
1	2	3	4

¹⁶ Na podstawie artykułu 46 ustawy O promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 20 kwietnia 2004 roku z późniejszymi zmianami (ustęp 1 punkt 1 i 1a oraz ustęp 1a). Przepis ten ogólnie określa zasady refundacji pracodawcom kosztów utworzenia nowego miejsca pracy dla osoby bezrobotnej w zakresie posiadanych przez powiatowe urzędy pracy środków finansowych. Natomiast ustęp 1 punkt 2 wyżej wymienionej ustawy określa zasady rozpoczęcia działalności gospodarczej przez osoby bezrobotne zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy.

¹⁷ Dane dotyczące wskaźników efektywności zestawiono na podstawie sprawozdania MPiPS-01 załącznik nr 6 za 2012 i 2013 rok dotyczącego aktywnych programów rynku pracy.

Szkolenia			
a/	38,1	46,5	8,4
b/	32,8	39,3	6,6
c/	40,9	50,1	9,2
Staże			
a/	60,8	65,9	5,0
b/	60,1	64,5	4,5
c/	62,6	68,7	6,1
Przygotowanie zawodowe dorosłych			
a/	34,8	28,6	-6,2
b/	42,9	29,4	-13,4
c/	22,2	27,3	5,1
Prace interwencyjne			
a/	78,7	77,0	-1,7
b/	82,1	78,5	-3,6
c/	74,4	74,8	0,3
Roboty publiczne			
a/	55,0	52,6	-2,5
b/	57,1	55,7	-1,4
c/	53,6	50,3	-3,3
Prace społecznie użyteczne			
a/	26,4	22,7	-3,8
b/	27,3	25,5	-1,8
c/	25,6	19,4	-6,2
Usługi poradnictwa indywidualnego			
a/	25,5	31,1	5,6
b/	25,9	31,0	5,1
c/	25,0	31,2	6,2
Kluby pracy			
a/	13,3	15,6	2,3
b/	13,1	14,3	1,2
c/	14,3	22,2	7,9
Zajęcia aktywizacyjne			
a/	12,8	18,7	5,9
b/	11,5	18,1	6,6
c/	14,9	19,6	4,8

* Z powodu zastosowania komputerowej metody obliczania odsetek mogą nastąpić zaokrąglenia od 0,1 do 0,2 %.

Warto nadmienić, że w porównaniu do 2012 r. w grupie bezrobotnych kobiet wzrost efektywności nastąpił w przypadku:

- szkoleń /również realizacji systemu przekwalifikowania w celu uzyskania innego niż dotychczas zawodu, który jest aktualnie na rynku pracy bardziej poszukiwany/ – wzrost efektywności o 6,6 %,
- zajęć aktywizacyjnych – o 6,6 %,
- usług poradnictwa indywidualnego – o 5,1 %.

Największy spadek efektywności nastąpił w przypadku:

- przygotowania zawodowego dorosłych – spadek efektywności o 13,4 %,
- prac interwencyjnych – o 3,6 %,
- prac społecznie użytecznych – o 1,8 %.

VI. PODSUMOWANIE

Głównymi wskaźnikami określającymi sytuację kobiet na rynku pracy są informacje wynikające z badania aktywności ekonomicznej ludności tj. współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia. Jak wynika z ww. badania realizowanego cyklicznie na terenie całego kraju z podziałem według województw, w grupie bezrobotnych kobiet jest niższy wskaźnik zatrudnienia i współczynnik aktywności zawodowej, a wyższa stopa bezrobocia wg BAEL w stosunku do odpowiednich wartości dla mężczyzn /dane zawarte w tabeli nr 1/.

Znaczna grupa kobiet (61,3 %) w stosunku do adekwatnej dla mężczyzn (38,7%) pozostaje bierna zawodowo. Ponadto dłuższy czas pozostawania bez pracy i wyższy poziom bezrobocia rejestrowanego w grupie kobiet związany jest z pewną specyfiką. Charakter bezrobocia w subpopulacji kobiet na rynku pracy pozostaje niejednorodny. Pomimo głównego trendu polityki równościowej zalecanej przez dyrektywy unijne i działania instytucji publicznych i organizacji pozarządowych, które starają się wdrażać te zasady w życie, wiele stowarzyszeń i fundacji zwraca uwagę na zjawisko wykluczenia pewnej części kobiet, będących w wieku produkcyjnym z życia zawodowego. Często sytuacja taka dotyczy terenów wiejskich /lub obszarów o niskim stopniu urbanizacji/ i obszarów o małej liczbie firm, w których pracownicy ze względu na płeć tracą szansę na wykonywanie niektórych zawodów, bądź muszą wykonywać je w niedostatecznym zakresie z racji pełnienia innych obowiązków społecznych czy rodzinnych. Przez to

zostaje znacznie obniżona szansa na awans dla większości grup zawodów i wyższe zarobki, odpowiednie do wykształcenia i doświadczenia zawodowego u kobiet.

Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie od wielu lat prowadzi badania struktury zawodowej osób bezrobotnych. Jednak należy pamiętać, że sama struktura zawodowa osób bezrobotnych nie tworzy tzw. segregacji poziomej tj. podziału na zawody typowo kobiece i typowo męskie. W strukturze zawodowej bezrobotnych nie ma takiego podziału. Bardziej jest to związane z kierunkami studiów wybieranymi przez osoby młode, na których w późniejszym czasie przeważają kobiety lub mężczyźni, co następnie się przekłada na grupy zawodowe osób pracujących o przewadze kobiet lub mężczyzn. W ostatnim czasie proces ten słabnie i na kierunkach, gdzie do tej pory przeważali mężczyźni proporcje zaczynają być bardziej wyrównane, co jest związane ze zmianą świadomości następującą w społeczeństwie. Obserwujemy, że coraz więcej zawodów stereotypowo przypisywanych mężczyznom jest „zdobywanych” przez kobiety np. informatyk, kierowca czy policjant.

Obserwujemy również w strukturze bezrobotnych wyższy poziom wykształcenia kobiet i w stosunku do mężczyzn ich znacznie dłuższy czas pozostawania bez pracy. W przypadku znacznej dezaktualizacji wiedzy uzyskanej w systemie szkolnictwa w niektórych przypadkach trudniejsza sytuacja kobiet na rynku pracy może być związana w tym kontekście nie z samym posiadanym zawodem czy kwalifikacjami, ale z utratą umiejętności w wyniku braku praktycznego wykonywania zawodu. Przyczyną tej dysproporcji może być fakt, że pracodawcy w niektórych przypadkach chętniej nawiązują umowę o pracę z mężczyznami, minimalizując ryzyko urlopu macierzyńskiego czy mniejszej dyspozycyjności. Firmy prywatne są zainteresowane w większym stopniu wypracowaniem zysku, dlatego też starają się minimalizować ryzyko strat w rentowności firmy, podczas gdy w praktycznej działalności firmy kobieta samotnie wychowująca dziecko może się okazać bardziej dyspozycyjnym i kompetentnym pracownikiem.

Myślenie schematami może być niejednokrotnie prezentowane przez małe firmy i pewną grupę niedoświadczonych pracodawców, ale nie jest to zjawisko występujące wśród pracodawców publicznych. Działalność instytucji państwowych przebiega według określonych norm i procedur. Jest znacznie mniejsze prawdopodobieństwo braku sprawdzenia kwalifikacji pracownika lub dyskryminacji ze względu na płeć. Taką tezę potwierdzają reprezentatywne badania GUS na temat zarobków kobiet i mężczyzn.

Najmniejsze różnice w zarobkach na niekorzyść kobiet odnotowano w grupie pracowników biurowych, pracowników usług osobistych i sprzedawców i zawodach związanych z rolnictwem. Największym rozwarstwieniem dochodów z pracy charakteryzują się takie grupy zawodowe jak: przedstawiciele władz publicznych wyżsi urzędnicy i kierownicy, specjaliści, technicy i inny średni personel, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy oraz operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń.¹⁸

Nie w każdej działalności jest możliwe zatrudnienie 50% kobiet i 50% mężczyzn. Są takie działy gospodarki, w których trudno byłoby zrealizować ten teoretyczny postulat. Z drugiej jednak strony jest wiele miejsc pracy gdzie kobiety mogłyby znaleźć zatrudnienie i odnaleźć się na rynku pracy. Główną przyczyną jest niski poziom inwestycji i kapitału. Gdyby powstawało więcej firm z sektora przetwórstwa rolno – spożywczego lub produkcyjnego i usługowego w gospodarstwach rolnych o niskiej skali produkcji /a co za tym idzie i braku rentowności/ stwarzałoby to szansę na uzyskanie oferty pracy dla większej ilości osób bezrobotnych i poszukujących zatrudnienia. Nastąpiłaby większa możliwość dalszego rozwoju procesu szkoleń, przekwalifikowań lub nabycia nowych umiejętności pomocnych w wykonywanym zawodzie, korzystając z dostępnych rozwiązań w tym zakresie, jak również aktualnie realizowanych różnorodnych programów pomocowych.¹⁹

¹⁸ Źródło: GUS w Warszawie „Kobiety i mężczyźni na rynku pracy”, Warszawa 2014 r. Opracowanie merytoryczne Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, s.14.

¹⁹ Struktura produkcji rolnej charakteryzuje się przewagą gospodarstw małych (pow. 1 do 5 ha fizycznego) tj. ok. 90% ogółu gospodarstw rolnych w województwie podkarpackim. Pozostałe gospodarstwa są powyżej 30 ha, w tym ponad 20 rolniczych spółdzielni produkcyjnych, w których odnotowywany jest niski procent zmian w zatrudnieniu. Warto zaznaczyć, że dzięki wsparciu z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa możliwe jest powstawanie innych form produkcji w małych gospodarstwach, w tym przetwórstwa rolno-spożywczego i produkcji oraz usług, co dawałoby dodatkowe dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej. Znaczna ilość projektów zakłada pracę na zmiany co spełnia zasadę elastyczności czasu pracy uwarunkowaną zapisem w dokumentacji konkursowej projektów pomocowych. Dzięki temu niektóre zajęcia możliwe są do realizacji w domu lub przez internet w dogodnym dla pracownika ustalonym terminie, uwzględniającym opiekę nad dziećmi lub innymi członkami rodziny. Dobrym rozwiązaniem jest możliwość nawiązania stosunku pracy w ramach umów zawieranych w różnych formach (tymczasowych, zamkniętych i na okres stały) w celu godzenia ról rodzinnych i zawodowych w dogodnym czasie. Funkcjonowanie placówek oświatowych, żłobków i przedszkoli w przypadku braku wsparcia ze strony rodziny pomaga rozwiązać problem z opieką nad dzieckiem w czasie aktywności zawodowej obojga rodziców. Najbardziej skutecznym pozostaje wsparcie dostępne w ramach programów pomocowych. Szereg projektów elastycznie dopasowuje się do sytuacji społeczno-zawodowej ich uczestników, z czego wynika wiele form aktywizacji, których nie ujmuje statystyka publiczna, a zawierają się one w ramach różnorodnych programów pomocowych.